

SERWIS INFORMACYJNY

Biuletyn Informacyjny
w Białej Podlaskiej
DZIAŁ INFORMACJI, BIBLIOGRAFII
I WIEDZY O REGIONIE
ul. Warszawska 12a
21-500 Biała Podlaska
tel. (083) 333-61-

BIULETYN

ORGAN ZARZĄDU GŁÓWNEGO
NIEPODLEGŁOŚCIOWEGO ZWIĄZKU
ŻOŁNIERZY ARMII KRAJOWEJ

Biała Podlaska

wrzesień-paźdz. 1999 r.

Nr 5

OD WESTERPLATTE 1939

Zdjęcie symbolizujące początek i koniec działań wojennych Wojska Polskiego w 1939 r. Mjr Wiktor Bielas - Westerplatteczyk /z lewej strony/ oraz mjr Roman Witek - "Kleeberczyk" z SGO "Polesie", z prawej.

W kilku zdaniach

Dzień 1 września, Dniem Weterana. Obchodzimy w tym roku po raz piąty. W dniu tym organizowane są uroczystości ku czci bohaterskich obrońców Polski oraz hitlerowskich i sowieckich ofiar.

X

Dzień 17 września, Dniem Sybiraka. W dniu tym Związek Sowiecki bez wypowiedzenia wojny napadł na walczącą z Niemcami Polskę. W tym roku mija 59 lat od popełnienia zbrodni katyńskiej, a 9 lat od poznania sprawcy mordu.

X

W wyniku tajnych ustaleń, 23 sierpnia 1939. Niemcy i ZSRR dokonały rozbioru Polski. Zachodnie i centralne ziemie Polski o obsz. 187.644 km² znalazły się pod okupacją niemiecką. Wschodnie ziemie Polski o obsz. 202.069 km² i ludności 14 milionów dostały się pod okupację Związku Sowieckiego.

X

Opór słabej Polski w wojnie obronnej 1939 roku trwał 36 dni, Holandia kapitulowała po 8, Belgia po 18, potężna Francja również po 18. Po 10 dniach kapitulowała Jugosławia, a Grecja w 14 dniu wojny podpisała rozejm z Niemcami.

X

Siły Armii Czerwonej przeznaczone do uderzenia na Polskę 17 września 1939 r. zostały zgrupowane w dwa fronty. Białoruski Front miał wykonać główne uderzenie w kier. Mińsk-Nowogródek-Białystok-Warszawa. Front Ukraiński na Płoskirów-Tarnopol-Lwów.

X

6 sierpnia 1945 r. 54 lata temu Stany Zjednoczone poraz pierwszy użyły broni jądrowej, zrzucając bombę atomową na Hirosimę. Ponad 78 tysięcy zabitych i około 62 tysiące zniszczonych budynków.

B. L.

Początek i koniec

Kampanii Wrześniowej 1939 roku

WESTERPLATTE

Półwysep Westerplatte leżący u wejścia do portu w Gdańsku, został zaatakowany 1.09. o godz. 4,45 przez oddziały SS Danziger-Heimwehr i kompanię szturmową piechoty morskiej z pancernika "Schleswig-Holstein".

Półwysep broniła 182 osobowa polska załoga pod dowództwem mjr. H. Sucharskiego. Odpierała ona ataki niemieckie przez 7 dni. Ogółem Niemcy wykonali 13 szturmów, poprzedzanych na przemian bombardowaniem artyleryjskim i lotniczym. Załoga broniła się w zupełnym osamotnieniu. Po wyczerpaniu wszystkich możliwości obrony i w wyniku narastającego przemęczenia załogi mjr H. Sucharski podjął decyzję o kapitulacji.

K O C K

1 października 1939 r. oddziały SGO "Polesie" rozpoznały, że w rejonie Lubartów, Michów, Chlewiska i Kock znajduje się niemiecka 13 DZmot. i XIV KZmot. 2 października doszło do pierwszego starcia w rejonie Serokomli, Kocka i Talczyzna. Następnego dnia /3.10./ gen. F. Kleeberg uderzył pierwszy na Niemców, ale natarcie to nie odniosło sukcesu. 4 października oddziały SGO odpierały już Niemców na całym froncie walki. Mimo zaciętego oporu Polaków, Niemcy uzyskali przewagę w rejonie Adamowa i Woli Gułowskiej.

Położenie SGO "Polesie" stało się jeszcze gorsze kiedy pod Kock podeszły oddziały niemieckiej 29 D. Zmot. i zagroziły tyłom SGO. Dalsze walki nie przyniosły sukcesu ani widoków na zwycięstwo. W wyniku podjętych rozmów z Niemcami w dniu 6 października o godz. 10,00 oddziały SGO "Polesie" rozpoczęły składanie broni. Była to ostatnia bitwa wojsk polskich z Niemcami w Kampanii Wrześniowej 1939 r.

kpt. E. Ćwicyński

Józef Karwacki

BYŁEM WIĘŹNIEM OSTASZKOWA

Józef Karwacki, mieszkaniec wsi Hołowczyce powiat bialski, uczestnik wojny obronnej 1939 roku, żołnierz Armii Krajowej. W latach 1944-47 więzień stalinowskich łagrów w Ostaszkwie i Riazaniu. Członek Niepodległościowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej. Zmarł w 1997 r. w wieku 87 lat.

Ze względu na szczupłość miejsca w Biuletynie zamieszczamy kilka fragmentów jego "Wspomnień".

... W Ostaszkwie zgrupowano nas około 6 tysięcy Polaków. Byli to jeńcy z 1939 roku deportowani ze wschodnich terenów, żołnierze Armii Andersa, żołnierze LWP, AK-owcy i inni. W tym obozie przebywałem do połowy 1945 roku. Potem większość więźniów przewieziono do obozu w Riazaniu.

... Przez 3 lata pobytu w sowieckich łagrach nie powiedziano mi, jakie konkretne zarzuty na mnie ciążyły. Wiedziałem tylko, że jestem "wrogiem ludu", "wrogiem ustroju" itp. Czasami wyzywano nas od polskich bandytów. Ja akurat nikogo nie zabiłem ani nie miałem takiego zamiaru. Później dopiero dowiedziałem się, że "bandytami" byli wszyscy AK-owcy.

... Nadszedł październik 1947 r. Pewnego dnia polecono nam przygotować prycze w wagonach. Po kilku dniach "droczenia się z nami" opuściliśmy obóz. Do stacji w Riazaniu szliśmy długą kolumną. Po obu stronach co kilka kroków maszerowali żołnierze z bronią gotową do strzału i ujadającymi psami.

... Po kilku tygodniach jazdy w skrajnych warunkach, długi pociąg z kilkoma tysiącami ludu przekroczył wreszcie granicę w Terespolu i zdążył do Białej Podlaskiej. Społeczeństwo bialskie zgotowało nam uroczyste powitanie. Po załatwieniu "formalności" udałem się do domu. Najpierw jechałem kolejką wąskotorową do Konstantynowa, a dalej pieszo do rodzinnej wsi Hołowczyce. Po 3 latach wróciłem z sybiru do domu tak jak wyszedłem - z niewielkim tobiełkiem w ręce.

Opr. Bolesław Ługowski

Październik - Miesiącem Pamięci Narodowej

"Gdy gąśnie pamięć
dalej mówią kamienie"

Liczną grupę w Polsce stanowią cmentarze wojenne pierwszej i drugiej wojny światowej. Nie wolno również zapominać o mogiłach żołnierzy Armii Krajowej, organizacji "Wolność i Niezawisłość", Narodowych Siłach Zbrojnych niewinnie zamordowanych w czasach stalinowskiego terroru, czego niechlubnym przykładem jest cmentarz w lesie "Baran" koło Łąkołewnicy.

Stare nagrobki, praktycznie bez właściciela, nie znajdują uznania w administracji państwowej i samorządowej. Nie konserwowane, przездzewiałe, skruszone są jak wyrzut sumienia, do usunięcia.

Nie bez przyczyny jesteśmy dziś świadkami wielkiego upominania się o przywrócenie pamięci - o ludziach, o wydarzeniach, o historii.

Utrwalając pamięć, wzmacniamy poczucie naszej narodowej tożsamości.

Pod względem artystycznym wyróżniają się cmentarze miejskie w Białej Łódzkiej, Janowie Podlaskim i Wisznicach.

Wybrane cmentarze i mogiły

Husinka. Mogiła zbiorowa, założona w 1920 roku dla żołnierzy polskich.

Horoszki Duże. Mogiła zbiorowa z II wojny światowej.

Janówka. Cmentarz założony w lipcu 1944 r. dla żołnierzy Armii Krajowej.

Łąkołewnica. Mogiła zbiorowa, położona w lesie "Uroczysko Baran", miejsce pochówku żołnierzy Armii Krajowej, zamordowanych w 1944 r. przez Urząd Bezpieczeństwa i NKWD.

Cmentarze i mogiły żołnierzy polskich
z 1920 roku

Biała Podlaska - cmentarz rzymsko-katolicki.
Czemierniki - cmentarz rzymsko-katolicki.
Janów Podlaski - cmentarz rzymsko-katolicki przy-
kościelny.
Klonownica Flac.
Kobylany-Kolonia.
Komarówka Podlaska - cmentarz rzymsko-katolicki.
Międzyrzec Podl. - cmentarz rzymsko-katolicki.
Sarnaki - cmentarz rzymsko-katolicki.

Cmentarze i mogiły wojenne
z II wojny światowej

Biała Podlaska - cmentarz rzymsko-katolicki.
Lebiedziew - cmentarz prawosławny.
Łosice - cmentarz rzymsko-katolicki.
Parczew - cmentarz rzymsko-katolicki.
Radzyń Podl. - cmentarz rzymsko-katolicki.
Sarnaki - cmentarz rzymsko-katolicki.
Terespol - cmentarz prawosławny.
Zarzec Ulański - cmentarz rzymsko-katolicki.

Z ostatniej chwili ...

W przededniu Dnia Weterana /1 września/ Starosta Bialski Tadeusz Łazowski zaprosił na spotkanie przedstawicieli organizacji kombatanckich.

W spotkaniu wzięli udział m. in.: Niepodległościowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej, Związek Więźniów Politycznych Okresu Stalinowskiego, Związek Inwalidów Wojennych, Związek Sybiraków, Świątowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej, Związek Żołnierzy Narodowych Sił Zbrojnych, Zrzeszenie "Wolność i Niezawisłość", Ogólnopolski Związek Żołnierzy Batalionów Chłopskich.

Finisz konkursu "kombatankie zycioręsy"

Powołane przez Zarząd Główny Niepodległościowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej w Dieleji Podlaskiej jury konkursu na posiedzeniu w dniu 16 sierpnia 1999 r. stwierdziło, że nadesłano 36 prac 25 autorów z całej Polski i z za granicy. Postanowiło przyznać sześć nagród pieniężnych i trzy nagrody rzeczowe ufundowane przez Prezydenta Miasta Białej Podlaskiej, Samorząd Białskiego Powiatu Ziemskiego, Stanisława Kuźmicha - właściciela sklepu "Anka", Barbarę i Stanisława Fedorowiczów właścicieli firmy "Mat-Rom", Marka Światłowskiego - "Księgarnia Podlaska", Romualda Wróblewskiego - "Księgarnia Papyrus", wicemarszałka Sejmu RP Franciszka Jerzego Stefaniuka.

Oprócz tego laureaci konkursu otrzymają od organizatorów konkursu Odznaki "Za zasługi dla NZŻAK", a dla wszystkich uczestników wręczone zostaną dyplomy i podziękowania.

Jury informuje, że głównym kryterium oceny były wartości patriotyczne-histeryczne. Zaproponowano Zarządowi Głównemu NZŻ AK wydanie w formie książkowej /publikacja zbiorowa/ wszystkich dostarczonych prac.

Impreza podsumująca konkurs odbędzie się w Białej Podlaskiej z okazji "Dnia Podziemnego Państwa Polskiego" pod koniec września br. Wezma w niej udział laureaci konkursu, członkowie Zarządu Głównego NZŻ AK, ofiarodawcy nagród, przedstawiciele władz państwowych, samorządowych, wojska polskiego oraz dziennikarze prasy kombatankiej i lokalnej.

Wiesław Gromadzki
przewodniczący Jury

Nie ma wolności bez solidarności, nie ma solidarności bez miłości"

Jan Paweł II

K A L E N D A R I U M

- 1.09 - Dzień Weterana
1939. Agresja niemiecka na Polskę - wybuch II wojny światowej.
- 8.09 - 1944. Bitwa I Dywizji Pancerniej gen. Maczka pod Falaise.
- 9.09 - 1939. Początek bitwy nad Bzurą, największej bitwy polskich formacji regularnych w II wojnie światowej.
- 17.09 - Dzień Sybiraka
1939. Agresja sowiecka na Polskę.
- 21.09 - 1944. Udział 1. Samodzielnej Brygady Spadochronowej w bitwie pod Arnheim.
- 26.09 - 1939. Utworzenie /w nocy 26 na 27.09/ Służby Zwycięstwu Polski, przekształconej w ZWZ, a następnie w 1942 przemianowanej na Armię Krajową.
- 27.09 - Dzień Podziemnego Państwa Polskiego.
/Uchwała Sejmu RP z 1998 r./
- 5.10 - 1939. Kapitulacja SGO "Polesie" pod Kockiem, kończąca Kampanię Wrześniową.
- 13.10 - 1943. Bitwa pod Lenino /ehrzest bojowy żołnierzy LWP/.
- 15.10 - 1943. Rozkaz Dowódcy Armii Krajowej o nadawaniu oddz. partyzanckim AK nazw pułków WP sprzed 1939 r.
- 26.10 - 1943. Instrukcja rządu RP na uchodźstwie w sprawie akcji "Burza".

Wydawca: Zarząd Główny Niepodległościowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej, 21-500 Biała Podlaska, ul. Kolejowa 26.

Rok 1939. Mając miażdżącą przewagę pancerną broni i samolotów, Niemcy napadają na Polskę. Ta jest jednak nieulekła. Broni się wszystkimi siłami swego bohaterskiego żołnierza i pada, ale "tą przegraną, której cel daleki, a która w końcu wygrywa na wieki" (A. Mickiewicz). I nadal Polska. Z Bogiem zjednoczona, z Bogiem i tylko z Nim silna będzie.

8 września 1939 roku miała pod Dubowem potyczka będąca jakby przekrojem tych proporcji sił stron walczących. Oto maszerujący z Białej oddział polskich żołnierzy pod dowództwem porucznika rezerwy Niedziałkowskiego został zaatakowany pod wsią Dubów przez dwa niemieckie samochody pancerne, jadące od strony Łomaz. Żołnierze polscy w tym całkowitym zaskoczeniu nie mogli zorganizować skutecznej obrony, więc zalegli po obu stronach szosy w rowach, obrzucając samochody pęczkiem granatów oraz silnie je ostrzeliwując z karabinów ręcznych. Samochody otworzyły silny ogień swej pancerną broni, raniąc i zabijając żołnierzy polskich. Ostrzał był krótki, samochody dość szybko wycofały się z bitwy i zawróciły w stronę Łomaz. Pod wsią Dubów polegli, lub zmarli z odniesionych ran: sierżant Julian Ziemiński, kaprale p.ch. – Stefan Stawulak, Piotr Andrzej Wroński, kapral Franciszek Kortas, starszy szeregowiec Józef Kisiel i szeregowcy: Bolesław Bernatek, Adam Dziuszek, Władysław Guzik, Waclaw Jasiński, Henryk Kołacz, Konstanty Kutasz, Józef Mordaś, Andrzej Ogrodny, Marian Rokicki i Józef Wachowiak. (cdn)

ks. kanonik ROMAN SOSZYŃSKI

O D R E D A K C J I !

Oddajemy do rąk Czytelników piąty numer "Biuletynu" organu Zarządu Głównego Niepodległościowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej z siedzibą w Białej Podlaskiej.

Na łamach naszego periodyku obok bieżących spraw związkowych, zamieszczamy artykuły z wydarzeń historycznych oręża polskiego, działalności Polskiego Państwa Podziemnego, kombatanckie wspomnienia, kalendarium itp.

Cieszymy się, że nasze skromne wydawnictwo znajduje coraz większe uznanie w środowiskach kombatanckich w Kraju i Zagranicą.

Z tej okazji chcemy serdecznie podziękować Staroście Białskiemu i Dowództwu J.W.5058 za pomoc w formie ksereograficznej.

Brak środków pieniężnych nie pozwala nam na wydawanie "Biuletynu", drukami.

60 L A T T E M U

Druga wojna światowa, to konflikt zbrojny na terenie Europy, Azji pld.-wsch., Oceanii i Afryki pñ. wywołana przez Niemcy, Włochy i Japonię w celu zdobycia dominacji i rządzenia autokratycznego w świecie. Drugą stroną /obronną/ biorącą udział w konflikcie to: koalicja demokratycznych państw Europy Zachodniej, a także Polska, Grecja, Jugosławia do których dołączyła z czasem ZSRR i USA.

Przygotowania do II wojny światowej rozpoczęły Niemcy po dojściu Hitlera do władzy: remilitaryzacja Nadrenii, rozbudowa sił zbrojnych, wyposażając je w broń ofensywną /czołgi, samoloty, okręty podwodne/. W 1938 r. Niemcy dokonują aneksji Austrii i Czechosłowacji. Nieco wcześniej Włochy dokonują zaboru Etiopii. Japonia zajmuje Mandżurję, a w roku 1937 dokonuje podboju Chin. W 1939 r. Niemcy napadają na Polskę. Sojusznicy W. Brytania i Francja wypowiedają wojnę Niemcom, choć nie podejmują działań zbrojnych. W tej fazie wojny sojusznikiem Hitlera był ZSRR, który 17 września 1939 r. wschodnią połowę Polski. Po zajęciu Polski Niemcy uderzają na Danię, Norwegię, Belgię, Francję, a następnie na Francję. Kampania Niemiecka we Francji zakończyła się 25 czerwca 1940 roku zawieszeniem broni i utworzeniem państwa Kadmubowego Vichy. Emigracyjne władze Polski, Czechosłowacji, Holandii, Belgii oraz Komitetu Wolnej Francji przeniosły się do W. Brytanii, tworząc własne jednostki wojskowe, przygotowując je do walki z Niemcami.

Drugi etap wojny to głównie wojna powietrzna i morska prowadzona w obronie W. Brytanii. W tym czasie Włosi podejmują nieudaną próbę zajęcia Egiptu i Grecji. Japończycy opanowują wybrzeże Chin. Niemcy udzielają wsparcia Włochom w Afryce i dokonują podboju Jugosławii i Grecji.

Trzeci etap wojny to uderzenie na ZSRR. W pierwszej fazie wojny, Niemcy osiągają poważne sukcesy. W październiku 1942 r. wojska aliantów lądują

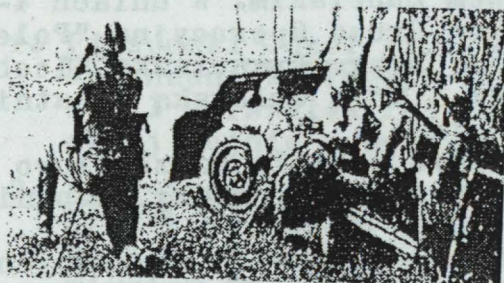
w Maroku i Algierii. W roku 1941 Japonia zaatakowała USA /port Harbor/ i przeprowadziła błyskawiczną ofensywę na Malaje, Indochiny, Birmę i Filipiny. Atak Japonii został powstrzymany po bitwie w Midway w 1943 r. W Europie Niemcy przegrywają bitwę pod Kurskiem /1943/. Zarysowuje się przewaga wojsk aliantów. W roku 1943 zostają wyparte wojska niemiecko-włoskie z Afryki. Wojska amerykańskie lądują na Sycylii. Włochy kapitulują i dołączają do aliantów. W 1944 roku wojska ZSRR rozbijają wojska niemieckie pod Leningradem. W lipcu 1944 roku wojska ZSRR zbliżyły się do granic Polski. Następuje oswobodzenie państw Bałkańskich. Prowadzona jest inwazja na Francję. Obrona niemiecka została przełamana pod Monte Casino. Alianci wkraczają w przedwojenne granice Niemiec.

Ostatni etap wojny to opanowanie terytorium Niemiec, zakończone bezwarunkową kapitulacją w Reims dnia 7 maja 1945 roku. Zakończenie wojny na Dalekim Wschodzie nastąpiło po zrzuconiu bomby atomowej na Hiroszimę i Nagasaki. 2 października 1945 roku Japonia podpisała pakt kapitulacji.

Ogółem w II wojnie światowej uczestniczyło 61 państw, liczących 1,7 miliarda ludności z tego 110 milionów w siłach zbrojnych. Liczba ofiar wojny to około 50 milionów osób, w tym 20 milionów żołnierzy. Działaniom zbrojnym w czasie wojny towarzyszyły na bezprecedensową skalę liczne zbrodnie i mordy na ludności cywilnej.

dr kpt. Edward Ćwiczynski
pseud. Sokół

Nie wolno uzasadniać prawem działań niegodziwych czy zgoła zbrodniczych - odnosi się to nie tylko do jednostek lecz także do całych narodów.

Podlasie zapleczem
walczących armii

W dniu 1 września 1939 roku dwukrotnie zbombardowana została Wytwórnia Samolotów w Białej Podlaskiej.

Ze wschodniej Polski w kierunku zachodnim i północnym przemieszczały się przez Podlasie transporty wojskowe. Od 6 września w odwrotnym kierunku zmierzała ludność cywilna, uciekając przed frontem. Na Podlasiu zaczęły pojawiać się niewielkie oddziały rozbitych jednostek. Wraz ze zbliżaniem się frontu, zaczęło też wzrastać ilość nalotów niemieckiego lotnictwa na transporty kolejowe, mosty i kolumny marszowe. Niemcy nie oszczędzali wiosek ani miasteczek po to tylko, żeby siać wśród ludności terror i przerażenie. Rozległe uszkodzenia linii kolejowych i mostów doprowadzały do kilometrowych zatorów.

Bezpośrednie zagrożenie Podlasiu powstało po 10 września, z chwilą dotarcia niemieckich wojsk pancernych na linię Wisły. Rozkazem Naczelnego Wodza utworzony zostaje nowy front północny, obejmujący armię "Modlin" i SGO "Marew". Front ten miał za zadanie odchodzić na Brześć-Kock i dalej na Tomaszów-Hrubieszów-Włodzimierz jako na linię ostateczną. Wojska maszerowały w trzech kolumnach: 33 DP przez Sokołów Podlaski, Mordy, Białą Podlaskę i Piszczac, 41 DP przez Węgrów i Międzyrzec Podlaski, 1 DP Leg. i Mazowiecka Brygada Kawalerii przez Kałuszyn, Radzyn Podlaski i Parczew.

Pomimo wciąż wycofujących się wojsk polskich na t. zw. dalekie rubieże, na Podlasiu dochodziło do zaciętych walk. W dniach 14-16 września 31 i 41 DP stoczyła zacięte boje pod Włodawą, zmuszając Niemców do odwrotu. Następnie jednostki te w bardzo uszczuplonych stanach przedarły się na

Lubelszczyznę, gdzie 21-27 września wzięły udział w walkach pod Tomaszowem Lubelskim. W dniach 4-6 października Samodzielna Grupa Operacyjna "Polesie" pod dowództwem gen. bryg. Franciszka Kleeberga stoczyła pod Kockiem i Wolą Gułowską ostatnią bitwę w Kampanii Wrzesniowej.

Boje toczone na Podlasiu zostały szczegółowo przedstawione w literaturze poświęconej Kampanii 1939 roku.

Według zgodnych relacji wojskowych walczących na Podlasiu we wrześniu 1939 roku ludność podlaska wykazała się wielkim patriotyzmem. Samorzutnie zaopatrywała w żywność oddziały wojskowe nie żądając pieniędzy. Wielką pomoc okazywano rozbitkom i kolumnom jeńców. Nie sposób, nie wspomnieć o pomocy jakiej Podlasiacy udzielali rzeszom uciekinierów. Żywiono ich, zapewniano im noclegi i opiekowano się chorymi.

Na Podlasiu nie było ciągłych linii frontowych, bo Podlasie przygotowywano na wypadek wojny jako zaplecze walczących armii. Rozwój na frontach w zachodniej Polsce w ciągu paru dni w niwecz obrócił wszelkie kalkulacje. Ten rozwój wypadków narzucił Ziemi Podlaskiej, rolę terenu, przez który przebiegał jeden z głównych szlaków ewakuacyjnych. Mimo to, do samego końca Podlasiacy nie utracili wiary w zwycięstwo.

Bolesław Ługowski

27 września -

Dzień Podziemnego Państwa Polskiego

27 września obchodzimy jako Dzień Podziemnego Państwa Polskiego. Nigdzie w Europie nie powstały w okupowanym kraju tak pełne i sprawne struktury państwowe. Rzeczpospolita czcąc Dzień Polskiego Państwa Podziemnego nie tylko oddaje hołd, ale też wskazuje młodym pokoleniom wzory i ideały do naśladowania.

Poczet Naczelnych Wodzów Polski Walczącej

1. Piłsudski Józef /1867-1935/ pseud. Mieczysław. Komendant I Brygady Legionów. Polityk, mąż stanu, I marszałek Polski. Naczelny Wódz w zwycięskiej wojnie z bolszewikami w 1920 roku.
2. Rydz-Śmigły Edward /1886-1941/, polityk, marszałek Polski. Naczelny Wódz w Kampanii Wrzesniowej od 1.09.-7.11.1939 roku. Zmarł pod nazwiskiem Adam Zawisza.
3. Sikorski Władysław /1881-1943/, generał broni. Naczelny Wódz od 7.11.1939 roku do 4.07.1943 r. Zginął w katastrofie lotniczej koło Gibraltaru.
4. Kukiel Marian /1885-1973/, historyk wojskowości, generał dywizji. Pełnił obowiązki Naczelnego Wodza po śmierci gen. Sikorskiego od 4.07.-8.07.1943 roku.
5. Sosnkowski Kazimierz /1885-1969/ pseud. Godziemba, generał broni, polityk. Więziony wraz z Piłsudskim w Magdeburgu. Funkcję Naczelnego Wodza pełnił od 8.07.1943 - 30.09.1944.
6. Komorowski Tadeusz /1895-1966/ pseud. Bór, generał dywizji, polityk. Od 1918 r. w Wojsku Polskim. 1943-44 dowódca Ak i Komendant Sił Zbrojnych w Kraju, 1944-45 w niewoli niemieckiej, 30.09.1944 mianowany Naczelnym Wodzem /obowiązki objął 28.05.1945/ i pełnił do 09.1946.
7. Anders Władysław /1892-1970/, gen. dywizji, polityk. Dowódca II Korpusu Polskiego. Naczelnym Wodzem i Generalnym Inspektorem Polskich sił Zbrojnych na Zachodzie 1946-1954. Pochowany na polskim cmentarzu wojennym na Monte Casino.

Opr. Bolesław Ługowski

Nie wolno stanowić prawa na własną korzyść,
bo prawo ma na celu dobro wspólne.

GEN. BRYG. FRANCISZEK KLEEBERG ORGANIZATOR I DOWÓDCA S.G.O. "POLESIE" 1888-1941

Żołnierze!

Z dalekiego Polesia, znad Narwi, z jednostek, które się oparły w Kowlu demoralizacji, zebrałem Was pod swą komendę, by walczyć do końca.

Chciałem iść wpierw na południe, gdy to stało się niemożliwe nieść pomoc Warszawie.

Warszawa padła nim doszliśmy. Mimo to nie straciliście nadziei i walczyliście dalej. Najpierw z bolszewikami, następnie w 3-dniowej bitwie pod Serokomlą z Niemcami.

Wykazaliście hart i odwagę w masie zwątpień i dochowaliście wierności Ojczyźnie do końca. Dziś jesteście otoczeni, amunicja i żywność są na wyczerpaniu. Dalsza walka nie rokuje nadziei, a tylko rozleje krew

żołnierską, która jeszcze przydać się może. Przywilejem dowódcy jest brać odpowiedzialność na siebie.

Dziś biorę ja w tej najcięższej chwili - każę zaprzestać walki, by nie przelewać krwi nadaremnie. Dziękuję Wam za Wasze męstwo i Waszą karność, wiem, że staniecie, gdy będzie potrzeba.

Jeszcze Polska nie zginęła i nie zginie.

Powyższy rozkaz przeczytać przed frontem wszystkich oddziałów.

*Dca S.G.O. Polesie
Kleeborg
gen. bryg.*

Pamięci Kleeberczyków

60 rocznica Kampanii Wrześniowej 1939 roku zapewne zmobilizuje do szerszej działalności wiele stowarzyszeń i organizacji kombatanckich. Dotyczy to m.in. Stowarzyszenia Pamięci Czynu Bojowego Kleeberczyków, które ma swoją siedzibę w Woli Gułowskiej /powiat łukowski/, któremu patronuje jednostka wojskowa 1174 w Dęblinie.

Stowarzyszenie powstało 16 maja 1992 roku. Jego celem jest popularyzowanie i utrwalanie wiedzy o walkach Samodzielnej Grupy Operacyjnej "Polesie", współorganizowanie przedsięwzięć rocznicowych, udzielanie pomocy i utrzymywanie kontaktów z żołnierzami września 1939 r. Działa ono w różnych środowiskach. Upamiętnia miejsca walk. Organizuje imprezy turystyczne i kulturalne.

Stowarzyszenie jest patronem Domu Kultury - Pomnika Czynu Bojowego Kleeberczyków w Woli Gułowskiej. Najważniejszym jego celem jest utrwalanie pamięci o dokonaniach żołnierzy gen. Franciszka Kleeberga. Dlatego w placówce tej utworzono muzeum. Gromadzi ono różne eksponaty, ale jest też bazą do prowadzenia szerszej działalności wydawniczej, szczególnie w środowisku dziecięcym i młodzieżowym.

W domu kultury mieści się też biblioteka, sale widowiskowe i konferencyjne. Wydawane są również własne publikacje. Placówka ta ma na swoim dorobku wiele imprez, w tym o zasięgu krajowym i międzynarodowym. Wymienić tu można: ogólnopolski konkurs malarski o tematyce balistycznej, konkursy plastyczne dla dzieci, a także literackie. Są też wystawy sztuki, głównie twórców z Podlasia. Dom Kultury współpracuje również ze szkołami, a także wspiera rozwijający się od wielu lat ośrodek rzeźbiarski, w Woli Gułowskiej i pobliskich miejscowościach.

Kontakt: Dom Kultury - Pomnik Czynu Bojowego
Kleeberczyków, Wola Gułowska, 21-412
Adamów.

Wiesław Gromadzki